

ОБЩО УЧЕНИЕ ЗА ДЪРЖАВАТА

Седмичен хорариум: 3 часа лекция

Форма на проверка на занятията: изпит.

Вид на изпита: писмен и устен.

Методическо ръководство: Катедра по "Теория и история на държавата и правото" при Юридически факултет на СУ "Св. Климент Охридски"

Лектор: проф. д-р Лъчезар Дачев.

АНОТАЦИЯ

Учебната дисциплина "Общо учение за държавата" е включена в системата на юридическото образование в България със създаването на първия Юридически факултет в Софийския университет през 1892 г. Тя се преподава до края на 40-те години като самостоятелна дисциплина. През периода на социализма под влияние на съветската наука се преподава дисциплината "Теория на държавата и правото", чиято част става "Общото учение за държавата". От 1990 год. в юридическите факултети в България се обособяват две отделни дисциплини: Обща теория на правото и Общо учение за държавата (Обща теория на държавата). "Общо учение за държавата запознава студентите с въпросите за същността на държавата, за нейния произход и формите ѝ на проявление. В тази връзка се изучават редица теоретични конструкции, обясняващи социалната същност на държавата; политическата власт; взаимовръзката между държавата и правото; основните политико-държавни институции; принципите на организация на съвременното държавно управление; същностните черти на правовата и социалната държава.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЦИПЛИНАТА

Дисциплината "Общо учение за държавата" има за цел да запознае студентите с предмета и мястото на научната дисциплина "Общо учение за държавата" сред другите науки; историческото развитие на дисциплината; историческото развитие на понятието за държавата; същността на държавата – държавата като социална колективност, теории за същността на държавната власт, носител (суверен) и субект на властта; възникването на държавата и нейното историческо развитие; проявленията на държавата; формите на държавата; нивата на съществуване на държавата; правовата държава; държавата и съвременната цивилизация.

ТЕХНОЛОГИЯ НА ОБУЧЕНИЕТО

Темите на лекциите дават възможност на студентите да се запознаят с въпросите за същността на държавата, за нейния произход и формите ѝ на проявление, да изучат редица теоретични конструкции, обясняващи социалната същност на държавата, политическата власт, взаимовръзката между държавата и правото, основните политико-държавни институции, принципите на организация на съвременното държавно управление, същностните черти на правовата и социалната държава. Изпитът се състои в писмено разработване на два въпроса, даване на устни разяснения и допълнения по тях, даване на отговори по въпроси, застъпени в лекционния курс, зададени по преценка на изпитващия и оценяване на степента на усвояване на учебния материал.

УЧЕБНА ПРОГРАМА

за дисциплината ОБЩО УЧЕНИЕ ЗА ДЪРЖАВАТА,
включена като ЗАДЪЛЖИТЕЛНА в учебния план
на специалността "ПРАВО" за
образователно-квалификационната степен "МАГИСТЪР"
на СУ "Св. Климент Охридски", ЮФ

УЧЕБНА ПРОГРАМА

по дисциплината ОБЩО УЧЕНИЕ ЗА ДЪРЖАВАТА

I. ИЗВАДКИ ОТ УЧЕБНИЯ ПЛАН ЗА СПЕЦИАЛНОСТТА "ПРАВО"

Вид на занятията: Лекции
Семестър: I (първи)
Хорариум: 45 часа
Вид на проверката на знанията: изпит
Форма на проверката: писмен и устен изпит

II. АНОТАЦИЯ

Научната дисциплина "Общо учение за държавата" е включена в системата на юридическото образование в България със създаването на първия Юридически факултет в Софийския университет през 1892 год.

Тя се преподава до края на 40-те години като самостоятелна дисциплина. През периода на социализма под влияние на съветската наука се преподава дисциплината "Теория на държавата и правото", чиято част става "Общото учение за държавата". От 1990 год. в Юридическите факултети в България се обособяват две отделни дисциплини: Обща теория на правото и Общо учение за държавата (Обща теория на държавата).

"Общото учение за държавата" запознава студентите с въпросите за същността на държавата, за нейния произход и формите ѝ на проявление. В тази връзка се изучават редица теоретични конструкции, обясняващи социалната същност на държавата; политическата власт, взаимовръзката между държавата и правото; основните политико-държавни институции, принципите на организация на съвременното държавно управление; същностните черти на правовата и социалната държава.

От методологическа гледна точка учебният курс по "Общо учение за държавата" подпомага студентите в Юридическия факултет в усвояването на основните държавно-правни понятия и категории, във формирането на юридическото мислене като по този начин съдейства за задълбочено усвояване на предмета на "Общата теория на правото", "История на политическите и правни учения", както и на отраслите на публичното право.

III. СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Тема 1. ВЪВЕДЕНИЕ В КУРСА – Хорариум 7 часа.

"Общото учение за държавата" като научна дисциплина. Науката като форма на общественото съзнание. Общ и конкретен обект на научното познание. Предмет на научното познание: организираност на материята, нива. Предметът като критерий за формиране на науките. Учение и теория. Предмет на научната дисциплина "Общо учение за държавата". "Общото учение за държавата" и другите науки. Място на дисциплината сред правните науки: съотношение с историята на държавата, теория на държавата и теория на правото. Историческо развитие на дисциплината: Общо учение за държавата и Общо държавно право. Изследвания в България. Методи и подходи в изучаване на държавата. Методология: метод, методика, подход. Логически и технически методи. Методологически монизъм и методологически плурализъм. Подходът на Йелинек. Плуралистичният подход в курса. Историческо развитие на понятието за държавата. Древна Гърция. Аристотел. Характерни черти на понятието в Древна Гърция. Древен Рим. Юридизацията на Цицерон. Развитие на понятието: република, принципат, империя. Понятието за държавата в Средновековието. Макиавели. Формиране на понятието за държавата в Средновековна България: царство и държава.

Тема 2. СЪЩНОСТ НА ДЪРЖАВАТА – хорариум 8 часа.

Държавата като социална колективност. Видове човешки общности. Потребности, обществени отношения и връзки. Структура на обществото като самоорганизираща се социална система. Видове устойчиви човешки обединения: род, племе, държава. Структура на обществените отношения, изграждащи рода и племето. Държавата като организирана социална общност от собственици. Система на стопанските връзки, изграждащи държавата: класи и отношения на собственост, производствени отношения; пазарни отношения. Държавата като публично-властна организирана социална общност. Властта като организиран фактор. Частна и всеобща социална власт. Държавата власт като всеобща социална власт. Теории за същността на държавната власт: власт като управление; властта като сила. Фактическа власт. Легитимна и нелегитимна власт. Гражданско неподчинение. Властта като воля. Определение за властта. Суверенитет. Държавен суверенитет. Фактическа зависимост. Доктрината "Брежнев". Носител (суверен) и субект на властта. Народен суверенитет. Народът като суверен: ограничения. Субект на държавната власт, съотношение със суверена. Учредяване на държавната власт. Отказ от суверенитет. Политически характер на държавната власт. Държавата като правно организирана социална общност. Социална нормативност и нормативни системи. Мононорми. Правото като необходим регулатор на гражданското общество и държавата. Връзката между държавата и правото. Държавна власт и право: държавата не твори правото. Определение за държавата. Теории за същността на държавата. Социологически теории – Конфуций, Платон, Аристотел, Жан Боден, Хобс. Теории, обясняващи държавата като организация на политическото господство – Л. Гумплович, Геза Фехер, марксизмът. Теории, обясняващи държавата като правно явление: държавата като юридическо явление, договорни теории, нормативизмът на Х. Келзен. Други теории.

Тема 3. ВЪЗНИКВАНЕ НА ДЪРЖАВАТА И НЕЙНОТО ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ – хорариум 8 часа.

Фактори, обуславящи възникването на държавата. Развитие на първобитната система на производство. Гражданското общество като общност от собственици. Формиране на правните норми. Формиране на институциите на публичната власт: приемственост. Изграждане на управленски апарат за принуда, данъци. Политически сили и политическа борба: два пътя за формиране на политическата публична власт и възникване на държавата. Фактори, определящи развитието на държавата: стопански отношения, географски и демографски фактори, политически фактори. Типове държава: понятие, критерии за типизация на държавата. Несвободното (политическо) гражданско общество и добуржоазния тип държава. Свободното гражданско общество и буржоазния тип държава. Държавният социализъм като форма на комунистическото гражданско общество. Черти на държавния социализъм: държавен монопол върху собствеността, идеологизиране на икономическите отношения, отчуждаване на производителя от труда, експлоатацията при държавния социализъм. Характерни черти на комунистическата държава.

Тема 4. ПРОЯВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВАТА. ФОРМИ НА ДЪРЖАВАТА. – хорариум 8 часа.

Нива на съществуване на държавата: субстанционално, атрибутивно, институционално. Общо и особено в проявлението на държавата. Държавата на субстанционално ниво: общото. Население, територия. Особеното в проявлението на държавата на субстанционално ниво: правни субекти, частно и публично-правни субективни права и задължения. Гражданство: отношение между държавата и гражданина. Иmunитет, екстериториалност. Форми на държавно устройство: унитарна и федеративна държава. Черти на федеративната държава. Държавата на атрибутивно ниво: държавност. Особеното в проявлението на държавата на атрибутивно ниво. тоталитарна и нетоталитарна държавност: характерни черти. Държавата на институционално ниво: държавен апарат. Понятие за държавен орган. Видове държавни органи. Форми на дейност на държавния апарат: нормотворческа, изпълнително-разпоредителна, правоохранителна, контролна. Методи на дейност на държавния апарат: убеждение, поощрение. Принуждението като метод: видове. Държавата като правоустановяваща и правоустановена институция. Държавата като политически субект и политически обект.

Бонапартистки режим. Форми на държавно управление: автокрация, аристокрация, демокрация. Исторически видове форми на държавно управление. Смесени форми.

Тема 5. ПРАВОВА ДЪРЖАВА – хорариум 7 часа.

Възникване на идеята за правовата държава. Принципите на правовата държава при И. Кант. Историческо развитие на идеята. Законовата държава. Съвременните концепции за правовата държава. Правовостта като принцип на правовата държава. Същност на правовата държава: определящи белези. Свобода на индивида, свобода на общностите, народовластие. Същност на правовата държава: допълващи белези. Равноправие, равенство пред закона, самоуправление, политически плюрализъм, върховенство на закона, законност.

Тема 6. ДЪРЖАВАТА И СЪВРЕМЕННАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ – хорариум 7 часа.

Държавата като форма на организация на цивилизованото общество. Държавата в световната система. Световна и регионална общност от държави. Централизацията и децентрализацията на държавите като световно-исторически процес. Национални и наднационални принципи в дейността на държавата. Световна общност от правови държави. Бъдещето на държавата.

V. ЛИТЕРАТУРА

Дачев Л. Учение за държавата. Изд. "Свида", С., 2000.